

Acīmredzami pareizs nolēmums vai tajā ietvertais lietas iznākums kā pamats atteikumam ierosināt kasācijas tiesvedību. Teorija, prakse un ārvalstu pieredze

Viktorija Jarkina

Vadošā speciāliste, zvērināta advokāte

2016. gada 13. jūlijā stājās spēkā 2016. gada 9. jūnija Civilprocesa likuma (turpmāk – CPL) grozījumi¹, kas paredzēja vairākas nozīmīgas izmaiņas kasācijas instances darbā. Kopš grozījumu pieņemšanas ir pagājis pietiekams laiks, lai varētu sniegt vismaz pirmos novērojumus par dažu grozījumu piemērošanas praksi un identificētajām problēmām. Referāta mērķis ir ieskicēt dažus praktiskus un juridiska rakstura aspektus saistībā ar grozītā CPL 464.¹ panta otrās daļas 2. punkta jauno redakciju salīdzinājumā ar normas iepriekšējo redakciju. Vienlaicīgi tiks analizēti arī citi aktuālie jautājumi saistībā ar kasācijas tiesvedības atteikumiem, to skaitā arī rīcības sēdes lēmumu pieņemšana rezolūcijas veidā. Nobeigumā īsumā tiks apskatīts arī Vācijas regulējums un pieredze.

Pirmais, uz ko būtu jāvērs uzmanība, ir tas, ka 2016. gada 9. jūnija CPL grozījumu pirmsākumi faktiski ir meklējami jau 2008. gada 22. maija CPL grozījumos, kad pirmo reizi tika būtiski paplašināts rīcības sēdes pilnvaru apjoms, papildinot CPL ar jaunu 464.¹ pantu, pārņemot Administratīvā procesa likuma 338.¹ panta redakciju. Tam sekoja 2012. gada 15. marta likums, ar kuru CPL 464. pants tika papildināts ar 4.¹ daļu, piešķirot tiesības sastādīt rīcības sēdes lēmumus rezolūcijas veidā. Abi iepriekš norādītie CPL grozījumi ir izpelnījušies plašu kritiku². Jāatzīst, ka pastāv objektīvs pamats kritiski paraudzīties arī uz CPL 2016. gada 9. jūnija grozījumiem. Tomēr pirms jebkādas kritikas paušanas un praksē identificēto problēmjautājumu analizēšanas, ir būtiski noskaidrot 464.¹ panta otrās daļas grozījumu būtību un mērķi, kā arī apskatīt 2008. gada 22. maija un 2012. gada 15. marta CPL grozījumus, tādējādi veidojot pilnvērtīgāku priekšstatu par 2016. gada 9. jūnija CPL grozījumiem un kasācijas tiesvedības reformu Latvijā kopumā.

Lai varētu labāk izprast 2016. gada 9. jūnija CPL grozījumu mērķi, būtu jāpievēršas likumprojekta anotācijai. Saskaņā ar likumprojekta anotācijā norādīto, CPL grozījumu mērķis ir atslogot Augstāko tiesu un nodrošināt, ka Augstākās tiesas Civillietu departamenta resursi tiek primāri novirzīti principiālu un visai tiesību sistēmai un tautsaimniecībai nozīmīgu tiesību jautājumu izskatīšanai.³ Autorei nav pamata apšaubīt, ka likumprojekta anotācijā norādītais mērķis tika sasniegts. Diemžēl uz referāta izstrādes dienu nav pieejami Augstākās tiesas statistikas dati par 2017. gadu, lai varētu ilustratīvi redzēt Augstākās tiesas sasniegumus.

¹ Civilprocesa likums: LR likums, pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/50500-civilprocesa-likums>

² Aldis Laviņš. Latvijas Republikas Augstākās tiesas biļetens Nr. 6/2013. Pārdomas par Senāta darbības efektivitāti.

³ Likumprojekta "Grozījumi Civilprocesa likumā" anotācija, 13.04.2016., Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/14427D97B97A4181C2257F940032334C?OpenDocument>

Runājot par CPL 464.¹ panta otrās daļas grozījumu mērķi un būtību, jāpievērš uzmanība arī Augstākās tiesas Civillietu departamenta zinātniski analītiskā padomnieka Riharda Gulbja paustajam viedoklim, ka likumdevējs ir atteicies no subjektīvās norādes uz tiesnešu kolēģijas šaubu neesamību par pārsūdzētā sprieduma tiesiskumu, tā vietā dodot priekšroku norādei par to, ka trūkst acīmredzama pamata uzskatīt, ka pārsūdzētajā spriedumā ietvertais lietas iznākums ir nepareizs.⁴ Pēc Gulbja kunga domām, šāds formulējums precīzāk raksturo kasācijas sūdzības izvērtēšanas procesu Augstākās tiesas rīcības sēdē, jo tajā izvērtējot gan kasācijas sūdzības argumentus, gan lietas materiālus, tiek izdarīts secinājums par kasācijas sūdzības argumentu pamatotību.

Ar minētajiem CPL 464.¹ panta otrās daļas 2. punkta grozījumiem noteikts, ka kasācijas tiesvedības ierosināšana var tikt atteikta, ja nav pamata uzskatīt, ka pārsūdzētajā spriedumā ietvertais lietas iznākums ir nepareizs un vienlaikus lietai nav nozīmes publiskās intereses aizsardzībā jeb "būtiska nozīme vienotas tiesu prakses nodrošināšanā vai tiesību tālākveidošanā". Tāpat tiek uzsvērts, ka iepriekšējā regulējumā lietotā norāde "izskatāmajai lietai nav nozīmes judikatūras veidošanā" ir grozīta, atsakoties no termina "judikatūra" lietošanas un papildinot to ar kvalificējošo pazīmi "būtiska". Norāde uz lietas nozīmi vienotas tiesu prakses nodrošināšanā un tiesību tālākveidošanā precīzāk raksturo kasācijas tiesvedības mērķi, jo judikatūras veidošana nav pašmērķis, bet gan līdzeklis, lai nodrošinātu kasācijas instances pamatfunkcijas īstenošanu. Savukārt būtiskuma kritērijs nepieciešams, lai pienākums rosināt kasācijas tiesvedību attiektos tikai uz tiem gadījumiem, kad lietā izvērtējamajam tiesību jautājumam ir nozīme citu lietu izskatīšanā. Augstākā tiesa primāri nav augstākā tiesu instance, kur persona var pārsūdzēt tai nelabvēlīgo tiesas nolēmumu, bet gan tiesu instance ar īpašu uzdevumu – nodrošināt likuma vienveidīgu piemērošanu un tiesību tālākveidošanu, proti, tās galvenais uzdevums ir kalpot visas sabiedrības interesēm. Minētās publiskās intereses prioritāte ņemama vērā, izvērtējot Augstākās tiesas resursu novirzīšanu konkrētu uzdevumu izpildei.⁵

Ievērojot Gulbja kunga pausto viedokli par CPL 464.¹ panta otrās daļas grozījumu mērķi un būtību, var izdarīt secinājumus, ka jaunā redakcija, pirmkārt, ir skaidrāka par iepriekšējo, jo acīmredzama pārlicība par pārsūdzētajā spriedumā ietverto lietas iznākumu ir mazāk subjektīvs tiesas vērtēšanas kritērijs salīdzinājumā ar tiesnešu kolēģijas šaubām par pārsūdzētā sprieduma tiesiskumu. Papildus tam, kumulatīvais kritērijs, kas nosaka, ka, ja lietai nav būtiskas nozīmes vienotas tiesu prakses nodrošināšanā vai tiesību tālākveidošanā, tiek atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību, ir visas sabiedrības, nevis tikai dažu indivīdu interesēs.

⁴ Gulbis R. Tiesvedība kasācijas instancē: normatīvā regulējuma praktiskās aktualitātes. Jurista vārds, 31.01.2017., Nr. 5 (959), 17.-20.lpp.

⁵ Gulbis R. Tiesvedība kasācijas instancē: normatīvā regulējuma praktiskās aktualitātes. Jurista vārds, 31.01.2017., Nr. 5 (959), 17.-20.lpp.

Lai varētu pārlicināties, vai tiešām ar jauno CPL 464.¹ panta otrās daļas redakciju ir sasniegti iepriekš norādītie mērķi, sākumā uzmanība būtu pievēršama minētās normas sākotnējai redakcijai.

Sākotnējā CPL 464.¹ pantā otrās daļa redakcija

Ar 2008. gada 22. maija likumu CPL tika papildināts ar jaunu – 464.¹ pantu. Likuma panta otrā daļa piešķir rīcības sēdei papildus tiesības atteikt ierosināt kasācijas tiesvedību divos gadījumos: 1) kad kasācijas sūdzības iesniedzēja viedoklis par tiesību normu piemērošanu un interpretāciju ir pretrunā ar Senāta judikatūru, kurai atbilst apstrīdētais spriedums; 2) kad nerodas šaubas par apelācijas instances tiesas sprieduma tiesiskumu un izskatāmajai lietai nav nozīmes judikatūras veidošanā.

Ar iepriekš norādītajiem grozījumiem pirmo reizi tika ievests termins „sprieduma tiesiskums”, kura skaidrojums nav atrodams ne dz CPL, ne dz pastāvošā judikatūrā. Tāpat arī tika iestrādāts plaši kritizēts “šaubu esamības vai neesamības” vērtēšanas kritērijs.

Minētā sakarā var piekrist G. Zemribo kunga⁶ paustajam viedoklim, ka kasācijas ierosināšanas atteikums nevar būt subjektīvais viedoklis par šaubu esamību vai neesamību. Vienīgie kritēriji, no kuriem būtu jāvadās Augstākajai tiesai, lemjot par kasācijas tiesvedības ierosināšanas atteikumu, var būt tikai objektīvi pamati un jēdzieni.

Autoresprāt, neskatoties uz neveiksmīgu CPL 464.¹ pantā otrās daļas 2. punkta redakciju, galvenais kritērijs kā pamats atteikumam uzsākt kasācijas tiesvedību sākotnēji tomēr bija tiesisks spriedums, kas, savukārt, ir neapšaubāmi objektīvs kritērijs. Pat apstākļi, ka CPL nesniedza un tiešā veidā neregulēja tiesiska sprieduma definīciju, nemazina šī kritērija caurskatāmību un objektivitāti, jo tas ir tiešā veidā saistīts ar likumīga un pamatota sprieduma mērauklu.

Sprieduma tiesiskums faktiski izriet no CPL 190. panta, ar to saprotot, ka spriedumam jābūt likumīgam un pamatotam. Pārējās tiesiskiem spriedumiem izvirzāmās prasības nav tik tieši un konkrēti formulētas likumā un to tiesiskais nostiprinājums rodams Latvijas Republikas Satversmē un likumā “Par tiesu varu”⁷. Līdz ar to, spriedums ir pamatots un likumīgs, ja lietas faktiskie apstākļi nodibināti ar pierādījumiem šajā lietā, un tiesa ir vadījusies no attiecīgajām materiālo un procesuālo tiesību normām.⁸ Ar taisnīgu spriedumu CPL izpratnē varētu saprast tādu spriedumu, kas tika pieņemts, nodrošinot tiesības uz taisnīgu tiesu.

⁶ Latvijas Republikas Augstākās tiesas bijetens Nr. 6/2013. Gvido Zemribo. Kasācijas instances regulējums civilprocesuālajā likumdošanā un no tā izrietošās problēmas.

⁷ Civilprocesa likuma komentāri 1.daļa (1.-28.nodaļa), Sagatavojis autoru kolektīvs Prof. K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: TNA, 2011, 390.lpp.

⁸ Turpat, 392-393.lpp.

ievērojot minēto, par tiesisku spriedumu CPL izpratnē varētu uzskatīt pamatotu, likumīgu spriedumu, kas tika pieņemts, ievērojot CPL nodrošinātās tiesības uz taisnīgu tiesu.

Sprieduma tiesiskumu un likumību kā objektīvo kritēriju nevar nomainīt ar subjektīvo “šaubu esamības vai neesamības” vērtēšanas kritēriju. Minētais izriet no tā, ka, vadoties no CPL 473. panta noteikumiem, kā arī ņemot vērā CPL 190. pantu, sprieduma likumība un tiesiskums var tikt izvērtēti tikai no tā likumības un pamatotības aspektiem, kas ir skaidri noformulēti CPL un atrodami judikatūrā. Šaubas par sprieduma likumību un pamatotību var būt tikai kasācijas sūdzības iesniedzējam, nevis Augstākās tiesas Civillietu departamenta tiesnešiem. Tādējādi CPL 464.¹ panta otrās daļas 2. punkts noteic skaidru kritēriju, kuru tiesnešu kolēģijai bija jāizvērtē, pirms tā pieņem lēmumu par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību.

Tiesnešu kolēģijai atsakot ierosināt kasācijas tiesvedību pēc CPL 464. ¹ panta otrās daļas 2. punkta normas iepriekšējā redakcijā, tika pausta pārliecība par pārsūdzētā sprieduma likumību un pamatotību, šai pārliecībai (pat neskatoties uz neveiksmīgu formulējumu šaubu kontekstā) balstoties uz skaidriem un nepārprotamiem kritērijiem.

Dažas problēmas CPL 464. ¹ panta otrās daļas 2. punkta sakarā

Būtiski norādīt, ka praksē laika posmā no minētās normas pieņemšanas 2008. gada 22. maijā tieši šī tiesību norma tika visbiežāk izmantota kā pamats atteikumam ierosināt kasācijas tiesvedību.⁹ Tātad faktiski jāsecina, ka kasācijas sūdzības galvenokārt tiek sniegtas tikai par likumīgiem un pamatoti spriedumiem. Šāds secinājums izskaidrojams ar to, ka līdz 2014. gadam CPL nepastāvēja ierobežojumi attiecībā uz personām, kuras var iesniegt kasācijas sūdzības, kā rezultātā kasācijas sūdzības varēja būt nekvalitatīvas un nepamatotas. Tomēr ar 2014. gada 4. janvāra grozījumiem CPL 82. pantā likumdevējs ir iedibinājis zināmu virzību uz advokātu procesa konceptu. Ar šiem grozījumiem tika sašaurināts to personu loks, kuras ir tiesīgas vest lietu kasācijas instances tiesā. Proti, fizisko un juridisko personu lietas kasācijas instancē tās ved pašas vai ar advokāta starpniecību.¹⁰ Grozījumu nepieciešamība tika pamatota ar to, ka kasācijas instancē ir runa par ļoti nozīmīgu juridisku jautājumu konstatēšanu un līdz ar to kasācijas tiesvedībā ir ļoti svarīgi, lai dokumenti būtu profesionāli un kvalificēti sagatavoti.¹¹

⁹ Civilprocesa likuma komentāri 2.daļa (29.-61.1.nodaļa), Sagatavojis autoru kolektīvs Prof. K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. TNA:2012, 819.lpp.

¹⁰ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2014.gada 7.februāra spriedums Lietā Nr.2013-04-01 (skat.24.punktu). Civilprocesa likuma 82.panta sestā daļa nosaka, ka fiziskās personas lietas kasācijas instances tiesā ved pašas vai ar advokāta starpniecību. Savukārt minētā panta septītā daļa, ka juridisko personu lietas kasācijas instances tiesā ved to amatpersonas, kas darbojas likumā, statūtos vai nolikumā piešķirto pilnvaru ietvaros, vai arī tās tiek vestas ar advokāta starpniecību.

¹¹Latvijas Republikas Saeimas 05.12.2013. sēdes protokols. Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS11/saeimalivs11.nsf/0/A26B81FB95764D36C2257D78003E012F?OpenDocument>

Pieņemot minētos grozījumus, tika īpaši uzsvērts, ka advokatūras institūtam ir liela nozīme kvalificētas juridiskās palīdzības nodrošināšanā, jo advokāts ir ne tikai pārstāvis, kura uzdevums ir atvietot procesa dalībnieku tiesā un sasniegt sava pilnvardevēja noteikto galamērķi, bet vienlaikus arī tiesībaizstāvis. Kvalificēta juridiskā palīdzība sekmē ne vien tās personas tiesību aizsardzību, kurai šī palīdzība tiek sniegta, bet arī visa tiesas procesa taisnīgu un efektīvu norisi.

Tādējādi viens no veidiem, kā paātrināt civilprocesu, ir advokātu lomas palielināšana, piemēram, mudinot personas izvēlēties advokātu kā pārstāvības īstenotāju civilprocesā. Tieši advokātu profesionālā kvalifikācija, pārzinot likumu regulējumu un tiesvedības procesu, var nodrošināt lietu izskatīšanas kvalitāti, ātrumu un efektivitāti.

Ievērojot minēto, viens no centrālajiem pamatiem „advokātu procesa atbalstīšanai” bija tas, ka kasācijas instancē tiek izskatīti ļoti nozīmīgi juridiski jautājumi, kuru atspoguļošanai ir nepieciešama kvalitatīva juridiskā palīdzība un pieredze. Tāpēc no advokātu procesa ieviešanas 2014. gadā bija loģiski sagaidāms, ka Augstākā tiesa tiks atslogota, jo advokāts kā profesionāls jurists nesniegs pirmšķietami nepamatotu kasācijas sūdzību, tādējādi samazinoties arī tiesvedības ierosināšanas atteikumiem. Diemžēl plānotās izmaiņas nav notikušas, kas noved pie secinājuma, ka, vai nu advokātu process ir neefektīvs, vai arī problēmas saknē ir kādi citi iemesli.

Ņemot vērā, ka advokātu starpā tiek bieži izteikti viedokļi par kasācijas tiesvedības nepamatotiem atteikumiem, zināmu ieskatu šajā jautājumā sniedz kasācijas tiesvedības ierosināšanas statistikas dati. Tā, saskaņā ar Augstākās tiesas mājas lapā pieejamo statistiku, katrā gadā ir bijis šāds atteikumu procentuālais skaits: 2009. gadā – 54,6%¹² 2010. gadā – 54%¹³; 2011. gadā – 45%¹⁴; 2012. gadā – 63%¹⁵, 2013. gadā – 78%¹⁶; 2014. gadā – 65%¹⁷, 2015. gadā, – 73%¹⁸; 2016. gadā – 76%¹⁹.

Sīki analizējot statistikas datus, tika konstatēts, ka kopš 2012. gada ir ievērojami palielinājušies kasācijas tiesvedības ierosināšanas atteikumu rādītāji. Būtiski vērst uzmanību uz to, ka laika posmā no 2008. gada maija līdz 2016. gada jūnijam CPL netika veikti grozījumi, paredzot jaunus vai papildu kasācijas tiesvedības atteikumu pamatus. Ar 2012. gada 15. marta likumu tika tikai piešķirtas tiesības tiesnešu kolēģijas rīcības sēdes lēmumu sastādīt rezolūcijas veidā.

¹² <http://at.gov.lv/files/uploads/files/statistics/2010/09.jpg>

¹³ http://at.gov.lv/files/uploads/files/statistics/2011/cld_2010_1.pdf

¹⁴ http://at.gov.lv/files/uploads/files/statistics/2012/cld_2011_1.pdf

¹⁵ <http://at.gov.lv/files/uploads/files/statistics/2013/scld%202012%20statistika.pdf>

¹⁶ <http://at.gov.lv/files/uploads/files/statistics/2013/scld%202012%20statistika.pdf>

¹⁷ http://at.gov.lv/files/uploads/files/4_Tiesvediba/Statistika/2016/kopsavilkums_2016_statistika.jpg

¹⁸ Turpat.

¹⁹ http://at.gov.lv/files/uploads/files/4_Tiesvediba/Statistika/2016/cld_2016_statistika.pdf

CPL 464.panta 4¹ daļa pelna uzmanību arī citu apsvērumu dēļ, tāpēc par to tiks runāts arī detalizētāk.

Rīcības sēdes lēmumi rezolūcijas veidā

Līdz 2012. gada 15. martam CPL neparedēja rīcības sēdes lēmumu sastādīt rezolūcijas veidā. Minētais ir neapšaubāmi būtisks tiesnešu kolēģijas laika un resursu ietaupījums. Tomēr apstākļos, kad kasācijas tiesvedības ierosināšanas atteikumu skaits sāka būtiski pieaugt tieši no minēto tiesību piešķiršanas, un nav samazinājies pēc advokātu procesa ieviešanas, būtiski atrast interešu balansu un pamatojumu daļā par kasācijas tiesvedības atteikumu pamatošanu.

Neapšaubāmi, ka atteikums izskatīt lietu kasācijas kārtībā pats par sevi nav tiesību uz taisnīgu tiesu ierobežojums, jo lietas izskatīšana divās instancēs ir atzīstama par pietiekamu tiesas pieejamības nodrošināšanai. Tomēr pie tik augstiem kasācijas tiesvedības atteikuma rādītājiem īpaši advokāta procesā, ir svarīgi, lai atteikuma pamati būtu objektīvi un saprotami.

Līdz šim tika plaši paustas atziņas, ka, piekrītot pārsūdzētā sprieduma tiesiskumam, vienlaicīgi arī tiek piekrīstis pārsūdzētā sprieduma motīviem. Citiem vārdiem, ja tiek atzīts, ka spriedums ir likumīgs, pārsūdzētā sprieduma motīvu atkārtojums rīcības sēdes lēmumā ir lieks.²⁰ Šāda pieeja tika kritizēta arī līdz 2016. gada 9. jūnija CPL grozījumu pieņemšanai, norādot, ka jebkurai personai ir tiesības iesniegt jebkurai valsts iestādei sūdzību un saņemt motivētu atbildi, īpaši tas ir aktuāli, kad tiek atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību.²¹

Nenoliedzot personas tiesības zināt kasācijas tiesvedības atteikuma pamatus, tomēr jāpievienojas Augstākās tiesas viedoklim, ka tiesnešu kolēģijai, piekrītot apelācijas sprieduma likumībai un pamatotībai, varētu būt lieki norādīt rīcības sēdes lēmumā pārsūdzētā sprieduma motīvu atkārtojumu.

Pieņemot 2016. gada 9. jūnija grozījumus CPL 464.¹ pantā otrajā daļā, autoresprāt, iepriekš minētā pieeja tomēr vairs nav attaisnojama, jo acīmredzami pareizs lietas iznākums atšķirībā no likumīga sprieduma prasa paskaidrot, kāpēc tiek piekrīstis pārsūdzētā sprieduma acīmredzami pareizam lietas iznākumam, kā arī kāpēc šāds iznākums ir tik acīmredzams.

Kā tika norādīts iepriekš, viedokļi par motīvu norādīšanu rīcības sēdes lēmumos ir atšķirīgi. Kā norāda Satversmes tiesas tiesnesis Aldis Laviņš, raugoties no personas tiesību nodrošināšanas viedokļa, lēmuma argumentācija ir nepieciešama, lai lietas dalībnieks zinātu lēmuma motīvus un varētu to lietderīgi un efektīvi pārsūdzēt. Bet – kā zināms, tiesnešu kolēģijas lēmumi nav

²⁰ Civilprocesa likuma komentāri. II daļa. Autoru kolektīvs prof. K. Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: TNA, 2012, 820. lpp.

²¹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas bijetens Nr. 6/2013. Gvido Zemribo. Kasācijas instances regulējums civilprocesuālajā likumdošanā un no tā izrietošās problēmas.

pārsūdzami. Līdz ar to, noteikums par lēmuma sastādīšanu rezolūcijas veidā teorētiski neaizskar personas tiesības uz lietas izskatīšanu taisnīgā tiesā. Otrkārt, tiesnešu kolēģijas argumenti, kāpēc kasācijas sūdzības iesniedzēja viedoklis par attiecīgo tiesību normu piemērošanu nav bijis pareizs, nesniedz vērā ņemamu pienesumu judikatūras izveidei un tiesību vienveidīgai piemērošanai. Tie var būt noderīgi vienīgi pašam sūdzības iesniedzējam izpratnes iegūšanai par sūdzības nepiemērotību kasācijas procesa ierosināšanai.²² Minēto argumentu sakarā jāuzsver, ka nevar būt strīds, ka tieši sūdzības iesniedzējam ir interese zināt kasācijas tiesvedības ierosināšanas atteikuma pamatus un iemeslus. Tāpēc autorei rodas jautājums, cik pamatots un samērīgs ir liegums personai zināt kasācijas tiesvedības ierosināšanas atteikuma pamatus un motīvus – īpaši pie tik augstiem kasācijas tiesvedības atteikumu rādītājiem.

Attiecībā uz iepriekšminēto jānorāda arī tas, ka Tiesībsargs jau 2013. gadā ir paudis viedokli, ka lēmuma par atteikumu ierosināt kasācijas tiesvedību pieņemšana rezolūcijas veidā var radīt Satversmes 92. panta aizskārumu. Tiesībsargs ir norādījis, ka rīcības sēdes lēmumam nav jābūt izvērstam, tomēr tajā vajadzētu ietvert kaut vai īsu tā motivāciju, jo pretējā gadījumā varot mazināties sabiedrības uzticība tiesas pieņemtajiem lēmumiem.²³ Līdz ar to, šis jautājums nav pat attiecināms tikai uz indivīdu kā sūdzības iesniedzēju, bet pat visu sabiedrību kā tādu.

Tāpat jāuzsver, ka Satversmes tiesas kolēģija 2017. gada 16. maijā ierosināja lietu “Par Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 289.20 panta septītās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. panta pirmajam teikumam”²⁴. Lieta tika ierosināta par normu, kas paredz tiesai tiesības ar lēmumu rezolūcijas veidā atteikt ierosināt apelācijas tiesvedību administratīvo pārkāpumu lietā. Lai gan šī lieta nav tiešā veidā attiecināma uz CPL 464. panta 4¹ daļu, jānorāda, ka attiecīgajā lietā savu viedokli ir sniedzis Latvijas Republikas Saeimas Juridiskais birojs, tostarp norādot, ka neziņa par tiesas motīviem rada šaubas, vai tās apsvērumi tika pienācīgi izvērtēti un vai nolēmums nav balstīts uz patvaļīgiem un subjektīviem motīviem.²⁵ Arī šajā atzinumā tika uzsvērts, ka motivēts tiesas nolēmums veicina sabiedrības izticēšanos tiesu varai un stiprina tiesu varas autoritāti.

Galvenais kritērijs atteikumam uzsākt kasācijas tiesvedību ir acīmredzami pareizs pārsūdzētajā spriedumā ietvertais lietas iznākums

²² Aldis Laviņš. Latvijas Republikas Augstākās tiesas biļetens Nr. 6/2013. Pārdomas par Senāta darbības efektivitāti.

²³ Satversmes 2013. gada 21. oktobra lēmums lietā Nr. 2013-02-01. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2013-02-01_Spriedums.pdf

²⁴ 2017. gada 16. maija lēmums par lietas „Par Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 289.20 panta septītās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. panta pirmajam teikumam” ierosināšanu. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2017/05/2017-16-01_Lemums_ierosinasana.pdf

²⁵ [http://titania.saeima.lv/livs/saeimasnotikumi.nsf/0/b45289d480f097edc22581390039f7c8/\\$FILE/IB_vestule_07062017.pdf.pdf](http://titania.saeima.lv/livs/saeimasnotikumi.nsf/0/b45289d480f097edc22581390039f7c8/$FILE/IB_vestule_07062017.pdf.pdf)

Kā tika norādīts iepriekš, Augstākās tiesas statistikas dati par 2017. gadu referāta gatavošanas brīdī vēl nav pieejami, tomēr no praksē gūtiem novērojumiem kasācijas tiesvedības atteikumu skaits kopš 2016. gada 9. jūnija CPL grozījumu pieņemšanas nav samazinājies – ir mainījies tikai atteikuma pamats, Augstākajai tiesai rezolūcijas veidā norādot, ka trūkst acīmredzama pamata uzskatīt, ka pārsūdzētajā spriedumā ietvertais lietas iznākums ir nepareizs un izskatāmajai lietai nav būtiskas nozīmes vienotas tiesu prakses nodrošināšanā vai tiesību tālākveidošanā. Tātad CPL 464.¹ pantā otrās daļas jaunā redakcija ir piemērota tikpat plaši (ja pat ne plašāk) kā minētās normas iepriekšējā redakcija.

Apskatot grozīto CPL 464.¹ panta otro daļu, rodas vairāki jautājumi.

Pirmkārt, vai, ņemot vērā kasācijas instancē nonākošo jautājumu būtiskumu un sarežģītību, kā piemērota pieeja var tikt atzīta iespēja atteikt lietas izskatīšanu balstoties uz šo „acīmredzami pamatotā lietas iznākuma un sprieduma” kritēriju?

Otrkārt, vai CPL 464.¹ panta otrās daļas redakcija ir tiešām labāka par iepriekšējo?

Treškārt, vai atsakot ierosināt kasācijas tiesvedību, balstoties uz CPL 464.¹ panta otro daļu, būtu pieļaujams pieņemt rīcības sēdes lēmumu rezolūcijas veidā?

Lai varētu atbildēt uz pirmajiem diviem jautājumiem, sākumā ir būtiski noskaidrot, ko nozīmē “acīmredzami pareizs lietas iznākums”.

Pirmais, kam būtu jāpievērš uzmanību, ir tas, ka nedz CPL, nedz spēkā esoša judikatūra neparedz konkrētu definīciju vai vadlīnijas par “acīmredzamību” kopsakarā ar lietas iznākuma pareizību vai nepareizību.

Skaidrojošā vārdnīca norāda, ka vārdam “acīmredzams” ir vairākas nozīmes, proti, – skaidri saprotams, nenoliedzams, neapšaubāms, viegli samanāms, jūtams.²⁶ Autoresprāt, nevienu no norādītiem skaidrojumiem nevarētu tiešā veidā attiecināt uz CPL 464.¹ panta otrās daļas 2. punktu, kas, savukārt, ļauj secināt, ka minētajā normā tika ieviests jēdziens ar augstu abstrakcijas pakāpi.

Faktiski jēdzienu „acīmredzami pareizs lietas iznākums” var uzskatīt par ģenerālklausulu, kuru jāinterpretē un jāpiepilda ar noteiktu saturu, lai to vispār varētu piemērot konkrētajā gadījumā.

Tiesību teorijā atzīts, ka likumos pielietotie jēdzieni atšķiras ar dažādu – pieaugošu vai krītošu – saturisko noteiktību. Jēdzieni var būt vai nu viennozīmīgi, t.i., tādi, kuru nozīme noteikta ar

²⁶ <http://www.tezaurs.lv/#/sv/acimredzams>

pašas lietas dabu vai ar normatīvo aktu, vai arī ar zināmu abstrakcijas pakāpi. Jēdzienus ar relatīvu, izplūdušu saturisko kodolu sauc par atklātiem vai nenoteiktiem tiesību jēdzieniem (piemēram, taisnības apziņa, tiesiskā kultūra u.c.). Nenoteikta satura tiesību jēdzienu ieviešana nozīmē, ka likumdevējs apzināti izvairījies no noteiktu pazīmju uzskaitījuma un nav vēlējis ierobežot attiecīgās normas piemērošanas sfēru, dodot plašāku rīcības brīvību tās piemērotājam.²⁷ Atklātos tiesību jēdzienus ar saturu jāpiepilda likuma piemērotājam, analizējot konkrētās normas kontekstu un konkrēto gadījumu.²⁸

Tātad CPL 464.¹ panta otrās daļas tiesiskā sastāva pazīme „acīmredzami pareizs lietas iznākums” ir atklāts juridisks jēdziens, kura saturs jānoskaidro tiesību normas piemērotājam likuma un konkrētā gadījuma kontekstā.

CPL atsevišķi arī neregulē, ko nozīmē pareizs vai nepareizs spriedums vai arī – pareizs un nepareizs lietas iznākums. Vadoties no vairākām CPL normām, par nepareizu spriedumu var uzskatīt tādu, kurā tika nepareizi konstatēti fakti vai nepareizi novērtēti pierādījumi, sniegts nepareizs lietas apstākļu juridiskais novērtējums vai nepareizi piemērota materiālā tiesību norma, kā arī pārkāpta procesuālā tiesību norma. Nepareizs spriedums, autoresprāt, nevar būt ne likumīgs, ne pamatots, ne arī tiesisks. Lai spriedumu varētu uzskatīt par likumīgu, pamatotu un tiesisku, tam vienlaicīgi ir arī jābūt arī pareizam, kas autoresprāt, ir tiesiska sprieduma sastāvdaļa.

Ar nepareizu lietas iznākumu, savukārt, var saprast nepareizi konstatētos faktus, nepareizi novērtētus pierādījumus vai nepareizu lietas apstākļu juridisko novērtējumu, kas ir noveduši pie cita rezultāta nekā būtu jāizspriež lieta. Praksē lietas iznākums dažreiz var būt saistīts arī ar lietas faktisko pusi. Svarīgi, ka kasācijas instance nodarbojas tikai lietas juridisko pusi: faktisko pusi kasācijas instance analizē tikai tiktāl, ciktāl otrās instances slēdzieni atrodas pretrunā ar faktiskajiem apstākļiem, kurus tā pati konstatējusi.²⁹ Tāpēc diskutabls ir jautājums, vai vienmēr ir iespējams nonākt pie secinājuma par nepareizu iznākumu, nevērtējot lietas faktisko pusi. Papildus tam rodas jautājums, vai vispār ir iespējams nonākt pie secinājuma par pareizu vai nepareizu iznākumu bez kasācijas tiesvedības ierosināšanas un padziļinātas pārbaudes.

CPL 473. panta pirmā daļa noteic, ka tiesa, izskatot lietu kasācijas kārtībā, pārbauda lietā esošā sprieduma likumību. Tieši sprieduma likumība, nevis pareizs vai nepareizs lietas iznākums faktiski ir vienīgais objektīvais kritērijs, kuru būtu jāņem vērā, tajā skaitā lemjot par kasācijas tiesvedības ierosināšanu.

²⁷ Mūsdienu tiesību teorijas atziņas. Rakstu krājums prof. E.Meļķiša redakcijā.-Rīga: Tiesu namu aģentūra, 1999, 14.-19.lpp.

²⁸ E.Levits. Ģenerālklausulas un iestādes (tiesas) rīcības brīvība. Likums un Tiesības, 5.sēj., Nr.6 (Nr.46), 2003, 162.-169.lpp.

²⁹ Dr. jur. Vladimirs Bukovskis. Civīlprocesa mācības grāmata. Rīga, 1933, 462.lpp.

ievērojot minēto, grūtības izraisa ne tikai “acīmredzamība”, bet arī jēdziens “pareizs, nepareizs lietas iznākums”, un nopietnas šaubas rada objektīva iespēja nonākt pie secinājuma par iznākuma pareizību vai nepareizību bez kasācijas tiesvedības ierosināšanas un padziļinātas pārbaudes veikšanas.

Būtībā tas nozīmē to, ka tiesnešu kolēģija var atteikt ierosināt kasācijas sūdzību gandrīz jebkurā gadījumā, jo ļoti reti būs tādi gadījumi, kad, nepārbaudot lietu padziļināti, tiešām varētu būt nešaubīga pārliecība, ka ir pilnībā acīmredzami redzams, ka lietas iznākums ir acīmredzami nepareizs.

Faktiski kasācijas tiesvedība ierosināma tikai tad, ja tiesnešu kolēģijai ir pilnīga pārliecība, ka spriedumā ietvertais lietas iznākums ir nepareizs.

Atzīstams, ka likumdevēja līdzeklis kā atteikums ierosināt kasācijas tiesvedību kopumā ir piemērots legītimā mērķa sasniegšanai, tomēr legītīmo mērķi būtu iespējams sasniegt arī ar saudzējošākiem līdzekļiem, piemēram, uzliekot tiesai pienākumu norādīt vismaz galvenos argumentus, kāpēc pārsūdzētais spriedums nav uzskatāms par acīmredzami nepareizu. Galveno argumentu norādīšana tiesai neaizņemtu nesamērīgi daudz laika, tomēr kasācijas sūdzības iesniedzējam, saņemot šādu tiesas lēmumu, rastos labāka izpratne par to, kāpēc attiecīgā sūdzība netika pieņemta. Tāpat ir svarīgi, lai atteikuma kritēriji būtu objektīvi un saprotami.

Apsvērumi par kasācijas institūta būtību atklāj CPL 464.¹ panta mērķi – atteikt kasācijas tiesvedības ierosināšanu gadījumos, kad tā neatbilst kasācijas pamatprincipiem. Piekrītot viedoklim, ka atbilstoši minētajam mērķim Civilprocesa likuma CPL 464.¹ panta otrās daļas 1. punkts interpretējams šādā veidā – ja par kasācijas sūdzībā analizēto tiesību jautājumu pastāv judikatūra, tiesnešu kolēģija ir tiesīga atteikt ierosināt kasācijas tiesvedību, jo, ievērojot tiesiskās noteiktības principu, sagaidāms, ka Augstākā tiesa sekos savām iepriekš izteiktajām atziņām, un kasācijas sūdzības izskatīšana nekādu pienesumu tiesību sistēmai nesniegs – autore nesaskata pamatu īpaši analizēt CPL 464.¹ panta otrās daļas 1. punktu. Diemžēl minēto nevar teikt par CPL 464.¹ panta otrās daļas regulējumu būtiskas nozīmes vienotas tiesu prakses nodrošināšanas kontekstā.

Vispārīgi jēdziens „būtisks” ir sastopams daudzos Latvijas Republikas tiesību aktos (piemēram, Civillikumā, Darba likumā, Komerclikumā). Gadījumos, kad tiesību aktos nav īpaši sniegta “būtiskuma” definīcija (piemēram, likumā “Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību”, Patērētāju tiesību aizsardzības likumā) jautājums par kaut kā būtiskumu praksē var būt ārkārtīgi sarežģīts un ir piepildāms ar saturu, vadoties pēc konkrētās situācijas un tiesu prakses.

levērojot visu iepriekš norādīto, jāsecina, ka, ja CPL 464.¹ otrās daļas 2. punkta regulējums, kas bija spēkā līdz 2016. gada 13. jūlijam, neparedzēja skaidru kritēriju, atbilstība kuram tiesnešu kolēģijai ir jāizvērtē, pirms tā pieņem lēmumu par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību, tad pēc minēto 2016. gada 9. jūnija grozījumu pieņemšanas tas paredz vēl mazāk saprotamu regulējumu un vēl plašākas iespējas atteikt ierosināt kasācijas tiesvedību.

Ņemot vērā kasācijas instances būtību un publiski tiesisko interešu izšķirošo nozīmi tās darbībā, būtu svarīgi ne tikai nodrošināt Civillietu departamenta darbības atslogošanu, bet arī tas, ka pastāv saprotami kasācijas tiesvedības ierosināšanas atteikuma kritēriji.

Jāsecina, ka kasācijas tiesvedības uzsākšanai ir uzstādītas augstas un neobjektīvas prasības, būtiski samazinot iespējas, ka sūdzība tiks pieņemta. Rezultātā kasācijas tiesvedība ir uzsākama, tikai tad, ja ir acīmredzami nepamatots lietas iznākums vai acīmredzami nepamatots spriedums, tādejādi būtiski samazinot obligāti pieņemamo kasācijas sūdzību skaitu.

Minētais var radīt priekšstatu, ka tiesības iesniegt kasācijas sūdzību ir tikai formālas – iespēja, ka to pieņems izskatīšanai ir salīdzinoši maza. Faktiski pastāv pamats uzskatīt, ka iepriekš minētie grozījumi rada lielāku ierobežojumu, nekā paredzēja to sākotnējais mērķis. Tādejādi var būt nesamērīgi ierobežotas Satversmes 92. pantā paredzētās tiesības.

Revīzijas process Vācijas Federatīvajā Republikā

Atšķirībā no Latvijas, kur vēsturiski tika izveidots Francijas tipa kasācijas process, Vācijā apelācijas instances spriedumi var būt paskatāmi revīzijas procesā. Kā galvenā teorijā balstītā atšķirība starp abām sistēmām papildus vēsturiski nodibinātajiem atšķirīgajiem mērķiem (likumības pārbaude kasācijā vai tiesību tālākveidošana revīzijā) atzīstams tas, ka Francijas sistēmas kasācijas tiesa, secinot, ka zemākās instances tiesa ir pieļāvusi normatīvu kļūdu, nosūtīs lietu atkārtotai izskatīšanai apelācijas instances tiesā, kamēr Vācijas augstākā tiesa var un bieži arī tiešām praktiski pieņem galējo lēmumu, ja nav nepieciešami jauni pierādījumi.³⁰ Kā otra atšķirība norādīts, ka Francijas sistēmas tiesa principā neskatīs jautājumus un kļūdas, kuras kasāciju pieteikusī puse nav norādījusi, kamēr Vācijas tiesas var par kļūdainu atzīt jebkuru jautājumu pašas pēc savas iniciatīvas, pat ja abas puses un zemākās instances tiesas par konkrēto jautājumu neceļ strīdu vai to nav pat pamanījušas vai apskatījušas.³¹ Jāpiebilst, ka abu sistēmu atšķirības ar laiku ir būtiski mazinājušās. Arī Latvijas gadījumā var redzēt tendences pāriet uz revīzijas procesu. Tāpēc īsumā salīdzināšanas nolūkos būtu jāapskata Vācijas pieredze.

³⁰ The Machinery of Law in France and Germany, Francis Deak and Max Rheinsten, University of Pennsylvania Law Review: http://scholarship.law.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=8869&context=penn_law_review, 868. lpp

³¹ The Machinery of Law in France and Germany, Francis Deak and Max Rheinsten, University of Pennsylvania Law Review: http://scholarship.law.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=8869&context=penn_law_review, 868. lpp.

Vācijas Federatīvajā Republikā pieeju revīzijai (*Revision*) regulē Civilprocesa likuma (*Zivilprozessordnung*) (turpmāk – ZPO) trešās grāmatas “Tiesību aizsardzības iespējas” (*Rechtsmittel*) otrā nodaļa. Revīzijas pieteikumus un sūdzības par nepielaišanu pie revīzijas izskata Vācijas Federālā tiesa (*Bundesgerichtshof*)³².

ZPO 543. panta pirmā daļa regulē revīzijas pieejamības “vārtu” principu. Respektīvi, revīzija ir iespējama tikai tad, ja vispārējā tiesa šādu tiesību aizsardzības līdzekļa izmantošanu *ir paredzējusi* apelācijas instances spriedumā (*Zulassungsrevision*) vai arī ja revīzijas instances tiesa ir apmierinājusi sūdzību pret spriedumā neparedzēto pielaišanu pie revīzijas (*Beschwerde gegen die Nichtzulassung*).

“Vārti” nozīmē, ka apelācijas instances tiesa spriedumā var neparedzēt iespēju spriedumu pārsūdzēt kasācijas kārtībā, kas tomēr neliedz personai iesniegt sūdzību par spriedumu daļā par revīzijas neesamību.³³ Nepielaišanas sūdzībai nepieciešams atbilst formālajiem kritērijiem un tai jābūt pamatotai. Tiesa rakstiskā procesa ietvaros par sūdzības pamatojumu un apmierināšanas iespējām ļauj izteikties arī pretējai pusei.³⁴ Gadījumā, ja nepielaišanas sūdzība tiek noraidīta un spriedums stājas spēkā,³⁵ personai vairs nav pieejami citu tiesību aizsardzības līdzekļi, izņemot Vācijas Federatīvo Konstitucionālo tiesu, kas paredz sprieduma konstitucionālās sūdzības jeb *Urteilsbeschwerde* iespēju.

Izejot cauri “vārtiem”³⁶ vai izcīnot savas tiesības iesniegt kasācijas sūdzību, revīzija ir pieļaujama šādos gadījumos: 1) jautājums ir ar fundamentālu nozīmi vai arī 2) tas attiecas uz tiesību tālākveidošanu vai ir nozīmīgs revīzijas instances tiesas judikatūras vienotībai, ko iespējams nodrošināt ar konkrēto tiesas spriedumu.³⁷

Tiesību doktrīnā ir norādīts, ka pieļaujamības pamats “tiesību tālākveidošana” ir ļoti cieši saistīts ar pamatojumu “fundamentāla nozīme”³⁸. Tas, ka abi no šiem jautājumiem ir nošķirti, ir kā sekas procesuālo normu standartizācijai³⁹. Papildus tam, šādi likumdevējs ir īpaši uzsvēris tiesību normu “atrašanu” kā tiesnešu uzdevumu civilprocesa ietvaros. Sūdzībai ir fundamentāla nozīme tad, ja tā satur specifiskā gadījumā nozīmīgu jautājumu, kuru ir nepieciešams un iespējams noskaidrot, un turklāt šis jautājums var atkārtoties nenoteiktā

³² Gerichtsverfassungsgesetz, para 133

³³ 544(1)

³⁴ 544(3)

³⁵ 544(5)

³⁶ 543(2) ZPO

³⁷ 543(2) ZPO

³⁸ MüKoZPO/Krüger, 5. Aufl. 2016, ZPO § 543 Rn. 11

³⁹ MüKoZPO/Krüger, 5. Aufl. 2016, ZPO § 543 Rn. 11

skaitā gadījumu⁴⁰ un līdz ar to aizskar abstraktu vispārējo sabiedrības interesi⁴¹ vienotā tiesību attīstībā un piemērošanā.⁴² Respektīvi, jautājumam ir jābūt ar vispārēju nozīmi – turklāt šajā gadījumā ir svarīgi, lai piepildās visi trīs kritēriji, t.i., jautājums ir nozīmīgs (galvenokārt) specifiskajā gadījumā un to ir nepieciešams un iespējams noskaidrot (*entscheidungserhebliche, klärungsbedürftige und klärungsfähige Rechtsfrage*).

Pirmkārt, konkrētajam tiesību jautājumam ir jābūt nozīmīgam (*entscheidungserbliche*). Izlemjamajam tiesību jautājumam ir jābūt svarīgam ne tikai strīda pusēm, bet arī vispārējai sabiedrībai. Šis kritērijs netiek piepildīts, ja strīdā ir runa tikai par vienu konkrētu un strīdam specifisku izlemjamu jautājumu⁴³, ja revīzijas instances tiesā ir vairāki paralēli procesi, kuru pamatā ir viens strīds⁴⁴, vai ja risināmais jautājums ir saistīts ar normu, kas vairs nav spēkā, un tādēļ tam vairs nav praktiskas nozīmes.⁴⁵ Tātad, kritērijs tiek piepildīts, ja tiesību jautājums aizskar nenoteiktu daudzumu lietu,⁴⁶ vai ja spriedums – piemēram, attiecībā uz tādām tiesību jomām kā konkurences tiesības un autortiesību aizsardzība – var kļūt par piemēru. Līdz ar to šādi tiek izskatīti visi “paraugprocesi”, to skaitā, par tipisko tarifu, līguma noteikumu, modeļa līgumu vai “terms and conditions” spēkā esamību un interpretāciju⁴⁷.

Kā nākamais kritērijs apskatāma tiesību jautājuma skaidrojuma nepieciešamība. Šis kritērijs piepildās, ja tiesību jautājums, kas ir izvirzīts pārsūdzības spriedumā, ir neviennozīmīgs, strīdīgs,⁴⁸ t.i., pastāv neskaidrība par tiesību aktu darbību, to jēgu vai savstarpējām attiecībām.⁴⁹ Tiesību zinātnē un tiesu praksē ir uzsvērts, ka šādām šaubām un neskaidrībai ir īpaši jāpievērš uzmanība, ja konkrētais jautājums vēl nav apskatīts publicētos tiesu spriedumos vai literatūrā, līdz ar to nav izveidojies nekāds noteikts zinātnieku viedoklis, ne arī tā kritika.⁵⁰ Vēl neskaidrība pastāv arī tad, ja jautājums vēl nav apskatīts Vācijas Federālajā tiesā, bet

⁴⁰ BGHZ 151, 221 (223) = NJW 2002, 3029; 154, 288 (291) = NJW 2003, 1943 (1944), BVerfG NJW 2013, 1869; NJW 2014, 1796, 1797; BGH NJW 2003, 65, 67 f.; NJW 2014, 1735, 1736.

⁴¹ BGH NJW 2002, 3029 zu § 574; 2004, 2222; BGHZ 151, 221; 152, 181 (190); 153, 254 (256); 154, 288 (291).

⁴² Münchener Kommentar-ZPO, 5. Aufl. 2016, § 543 ZPO, Rn. 6.

⁴³ BGHZ 2, 396 = NJW 1951, 762; Zöller/Heßler Rn. 11

⁴⁴ Sal.. BGH NJW 1970, 1549; BAG BB 1983, 1797. “Im Einzelfall kann aber die Zulassung zur Sicherung einer einheitlichen Rspr. geboten sein”

⁴⁵ BVerfG NVwZ 1996, 712.

⁴⁶ BGHZ 154, 288 (291) = NJW 2003, 1943; 159, 135 (137) = NJW 2004, 2222; vgl. schon BAGE 2, 26; OLG Hamm FamRZ 1977, 318 (320)

⁴⁷ BT-Drs. 14/4722, 104; Lindacher FS Horn, 2006, 83 (88 f.).

⁴⁸ BAGE 2, 26 (28); Weyreuther Rn. 65; Lindacher FS Horn, 2006, 83 (90) für die Auslegung von AGB.

⁴⁹ BGH VersR 1974, 1206 (1207).

⁵⁰ MüKoZPO/Krüger, 5. Aufl. 2016, ZPO § 543 Rn. 7,

Vgl. Musielak/Voit/Ball Rn. 5a; Stein/Jonas/Jacobs Rn. 7.

[Type here]

zemākās tiesas uz to ir atšķirīgi atbildējušas vai arī literatūrā ir analizēti dažādi un savstarpēji pretrunīgi viedokļi⁵¹.

Jautājuma fundamentāla nozīme atbilstoši šim kritērijam, t.i., skaidrojuma nepieciešamībai pastāv arī tad, ja Vācijas Federālā tiesa jau ir izlēmusi konkrēto jautājumu, tomēr šo nolēmumu ir kritizējušas tiesas vai tiesību zinātnieki.⁵² Protams, šajā gadījumā nebūtu pietiekami ar vienpersoniskām pretējām domām, pretēju viedokli, kas izriet no lobija, vai vienas tiesas demonstratīvi pretējo spriedumu.⁵³

Visbeidzot, arī tad, ja parādās jauni argumenti vai skatupunkti, vai ja tiesu prakse noved pie jaunām, iepriekš neparedzētām tiesiskajām sekām, jautājumam ir fundamentāla nozīme. Tā arī no otras puses, ja iepriekš izlemtais jautājums netiek apstrīdēts un apelācijas instances tiesas seko konkrētajai interpretācijai, vairs nepastāv skaidrojuma nepieciešamība⁵⁴ – bet ja tiesa atkāpjas no šī izlemta jautājuma, attiecināmais pamatojums būtu “vienotas tiesu prakses aizsardzība”.

Treškārt, sūdzības pamatā esošajai problēmai ir vispārīgi jābūt noskaidrojamai, t.i., atbilstoši tiesas spējām un kompetencēm. Šis kritērijs nav izpildāms, ja uzdotais jautājums būtu drīzāk attiecināms uz Vācijas Federālās Konstitucionālās tiesas kompetencēm noteikt, vai likums vai tiesību norma ir konstitucionāli.⁵⁵

Papildus iepriekšminēto triju kritēriju analīzei, kā attīstījies tiesu praksē, sūdzībai ir fundamentāla nozīme arī tad, ja citiem ar lietu saistītajiem aspektiem un tās sekām ir vispārsvērīga (sabiedriska) nozīme un tiem ir nepieciešams revīzijas instances tiesas skaidrojums,⁵⁶ vai arī ja konkrētajā gadījumā var rasties jautājums Eiropas Savienības Tiesai atbilstoši LESD 267. pantam, t.i., lietā ir iesaistīta Eiropas Savienības normu interpretācija.⁵⁷ Arī citiem ar lietu saistītajiem jautājumiem, piemēram, konkrētajā brīdī nozīmīgiem jautājumiem vai ekonomiskajiem aspektiem,⁵⁸ var būt fundamentāla daba, ja tie ir nozīmīgi ne tikai ar pušu interesēm un tiesībām,⁵⁹ bet gan sabiedrībai kā tādai.⁶⁰ Tas var būt, piemēram, gadījums, kad konkrētajam tiesību jautājumam ir makroekonomiska nozīme, kā, piemēram, jautājumos par kapitālsabiedrību tiesībām vai produktatbildības regulējumu.

⁵¹ MüKoZPO/Krüger, 5. Aufl. 2016, ZPO § 543 Rn. 7,

⁵² BSG NJW 1971, 78 Ls.; 1976, 911 Ls.

⁵³ BGH NJW 2014, 456 (457).

⁵⁴ Vgl. BAG MDR 1983, 522.

⁵⁵ OLG Celle FamRZ 1978, 518 (519); Weyreuther Rn. 69; Musielak/Voit/Ball Rn. 5a.,

MüKoZPO/Krüger, 5. Aufl. 2016, ZPO § 543 Rn. 9

⁵⁶ BGH, Beschluss vom 27.03.2003 - V ZR 291/02, NJW 2003, 1943

⁵⁷ BVerfGm Beschluß vom 31.05.1990 - 2 BvL 12/88, 2 BvL 13/88, 2 BvR 1436/87, cite NVwZ 1991, 53

⁵⁸ BT-Drs. 14/4722, 105; BGHZ 152, 181 (192); 154, 288 (292); BGH NJW 2004, 289 (290);

Wieczorek/Schütze/Prütting Rn. 19; aA Rimmelpacher § 511 Rn. 68.

⁵⁹ BVerfG NJW 1999, 207 (208).

⁶⁰ BGHZ 154, 288 (292) = NJW 2003, 1943 (1945); BGH NJW 2003, 65 (68); WM 2004, 1407.

Sūdzība ir nozīmīga tiesību tālākveidošanai, ja konkrētais gadījums ļauj izveidot tēžu veida skaidrojumus, kas būtu nozīmīgi materiālo vai formālo normu interpretācijai, vai aizpildīt kādus likuma robus.⁶¹ Revīzijas sūdzība var tikt pieņemta uz šāda pamata tikai tad, ja tipisku vai vispārīgu faktisko apstākļu juridiskajai novērtēšanai pilnībā vai daļēji trūkst tiesisko norāžu⁶² – tādēļ šāda situācija visbiežāk var rasties tiesību jomās, kurās notiek dinamiska attīstība, piemēram, konkurences tiesībās, intelektuālā īpašuma tiesībās un komerciesībās.⁶³

Vācijas tiesību literatūrā speciālisti kritizē gan zemo izsniegto revīzijas iespēju atļauju skaitu zemākas instances tiesas spriedumos, gan arī tiesas tendenci ļaunprātīgi izmantot ZPO 544. panta ceturtajā daļā paredzēto tiesību par nolēmumu nepamatošanu jeb to pieņemšanu rezolūcijas veidā. Ir norādīts, ka šādas darbības nav savienojamas ar tiesu prakses stiprināšanu un standartizēšanu.⁶⁴

Tiesiskai valstij ir jāgarantē jēgpilnu tiesisko aizsardzību, šajā jēdzienā ietverot pieeju tiesām, strīda aspektu pārbaudi atbilstoši specifiskam procesam un saistošu tiesas spriedumu. Pirmkārt, Vācijas sistēma jau tiek kritizēta par to, ka lielākā daļa spriedumu norāda tikai, ka “revīzija netiek ļauta” vai pat nesatur nekādus paziņojumus,⁶⁵ tādējādi liedzot personas tiesības uz revīziju bez sīkāka skaidrojuma par šādu liegumu. Šādi tiek ļaunprātīgi izmantotas lieguma iespējas, jo izmantojot “vieglāko ceļu” un pieņemot, ka personām tāpat ir iespējams šo aizliegumu apstrīdēt ar nepieļaujamības sūdzību, praktiski tiesas rīkojas pretēji procesuālās efektivitātes principiem un pušu tiesībām. Otrkārt, tiek kritizēts fakts, ka Vācijas Federālās tiesas tiesnešiem ir jāpatērē liela daļa sava laika un spēku, lai formāli pārbaudītu nepieļaušanas sūdzības, tādā veidā pat nekādi neveidojot tiesību skaidrojumu vai tālākattīstību.⁶⁶ Papildus tam, lielākā daļa nepieļaušanas sūdzību tiek noraidītas ar formālu spriedumu, kurā tiesa norāda, ka pamatojums šādam noraidījumam nav sniegts, jo tas nav nepieciešams pieņemšanas kritēriju izskaidrošanai atbilstoši ZPO 544. panta ceturtajai daļai – lai gan likumdevējs šīs tiesības bija paredzējis citādāk,⁶⁷ t.i., kā iespēju atslogot tiesas no paskaidrojumu rakstīšanas acīmredzami neatbilstošām un sīkām sūdzībām.

⁶¹ BT-Drs. 14/4722, 104; BGHZ 151, 221 (225) = NJW 2002, 3029 (3030); 154, 288 (292) = NJW 2003, 1943 (1945); NJW-RR 2003, 1074; NJW 2004, 289.

⁶² BGHZ 151, 221 (225) = NJW 2002, 3029 (3030) zu § 574 Abs. 2 Nr. 2; BGHZ 154, 288 (292) = NJW 2003, 1943 (1945); BGH NJW 2003, 437; 2004, 289 (290); NJW-RR 2003, 132; 2003, 1074; Hannich/Meyer-Seitz/Hannich § 543 Rn. 22.

⁶³ Ullmann WRP 2002, 593 (597).

MüKoZPO/Krüger, 5. Aufl. 2016, ZPO § 543 Rn. 11

⁶⁴ Prof. Dr. Ekkehart Reinelt, Revision im Zivilprozess: Nichtzulassungsbeschwerde: abgewiesen. In: Legal Tribune Online, 20.10.2015, https://www.lto.de/persistent/a_id/17269/ (abgerufen am: 14.11.2017) 1. lpp

⁶⁵ Ibid., 2. lpp

⁶⁶ Prof. Dr. Ekkehart Reinelt, Revision im Zivilprozess: Nichtzulassungsbeschwerde: abgewiesen. In: Legal Tribune Online, 20.10.2015, https://www.lto.de/persistent/a_id/17269/ (abgerufen am: 14.11.2017) 1. lpp

⁶⁷ Ibid., 2. lpp.

Šādi spriedumi bez pamatojuma rada pusēm neizpratni un noved pie vilšanās tiesību sistēmā,⁶⁸ īpaši ņemot vērā, ka arī Vācijā revīzijas instances process ir advokātu kompetencē.⁶⁹ Tiesību zinātnē atzīts, ka pusēm šādos gadījumos ir iespāids, ka tiesa nav godprātīgi pārbaudījusi viņu strīdu vai jautājumu.⁷⁰ Iekšējie tiesnešu-referentu skaidrojumi vai apspriedes jau līdz pašām personām nenonāk un, atšķirībā no Šveicē pastāvošās sistēmas, tām paliek kā noslēpums.⁷¹

Ievērojot Vācijas regulējumu un pieredzi, neapšaubāmi, ka Vācijas regulējums ir “stingrāks” par Latvijas CPL regulējumu saistībā ar personas tiesībām iesniegt kasācijas sūdzības. Jautājumā par kasācijas tiesvedības atteikumu pamatiem starp abām valstīm ir novērojamas līdzības. Vācijas gadījumā pastāv judikatūra un skaidrojumi par līdzīgiem atklātiem jēdzieniem, kas tika ievesti CPL ar 2016. gada 9. jūnija grozījumiem. Tomēr bez ievēribas nevar palikt tas, ka tiesību zinātnieku un praktiķu vidū tiek izteikta samēra plaša kritika faktiski par līdzīgiem aspektiem, par kuriem autore ir runājusi CPL regulējuma sakarā.

Secinājumi

Ievērojot veiktā pētījuma rezultātus kopsakarā ar teorijā un praksē konstatētajiem problēmjautājumiem, autore vēlētos īpaši vērst uzmanību uz turpmāk norādītajiem secinājumiem.

Pirmkārt, kritēriji, no kuriem būtu jāvadās, lemjot par kasācijas tiesvedības ierosināšanas atteikumu, var būt tikai objektīvi. “Acīmredzamība” un “būtiskums” pirmšķietami nav atzīstami par objektīviem kritērijiem.

Otrkārt, 2016. gada 9. jūnijā pieņemtā CPL 464.¹ panta otrās daļas 2. punkta redakcija ir mazāk veiksmīga par iepriekšējo redakciju. Tāpat jaunā redakcija praktiski paredz vēl plašākas iespējas atteikt ierosināt kasācijas tiesvedību.

Treškārt, atsakot ierosināt kasācijas tiesvedību uz CPL 464.¹ panta otrās daļas 2. punkta pamata, tiesnešu kolēģijai būtu jāmotivē savs lēmums.

Ceturtkārt, būtu izvērtējams jautājums par to, ka vienotas judikatūras esamības gadījumā, kā arī gadījumā, kad izskatāmajai lietai nav [būtiskas] nozīmes vienotas tiesu prakses nodrošināšanā vai tiesību tālākveidošanā, apelācijas instances tiesa, attiecīgi motivējot, būtu norādījusi to jau savā apelācijas spriedumā. Citiem vārdiem, minētajos gadījumos varētu izvērtēt iespēju ievest “vārtu” principu pēc Vācijas pieredzes. No vienas puses, šāda pieeja

⁶⁸ Ibid.

⁶⁹ ZPO 78(1), 3 punkts

⁷⁰ Ibid.

⁷¹ Prof. Dr. Ekkehart Reinelt, Revision im Zivilprozess: Nichtzulassungsbeschwerde: abgewiesen. In: Legal Tribune Online, 20.10.2015, https://www.lto.de/persistent/a_id/17269/ (abgerufen am: 14.11.2017) 3. lpp.

varētu samazināt iespējamo kasācijas sūdzības skaitu, tajā pašā laikā jautājums prasa lielāku izpēti.

[Type here]